

Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, sv. 52, br. 1-2, Dubrovnik 2013., 678 str.

Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku 2014. izdao je 52. svezak svog časopisa *Anali* u kojima se većinom objavljuju tekstovi vezani uz dubrovačku prošlost. I ovaj je svezak donio niz zanimljivih članaka koji se vremenski protežu od srednjeg vijeka pa do današnjih dana. Kao i prethodni i ovaj je objavljen u dva zasebna broja od kojih prvi započinje radom dviju autorica Branke Milošević i Nikoline Topić naslovljenim *Talijanska keramika maiolica berettina s arheološkog istraživanja u jezgri Dubrovnika* (1-20) u kojem se obrađuju ulomci majolike *berettine* pronađeni u jezgri Dubrovnika prilikom arheološkog istraživanja benediktinskog samostana Sv. Marije od Kaštela 2007. i 2008. godine. Nalazi majolike *berettine*, koja se je proizvodila od 16. do sredine 17. st. u Veneciji, već su otprije poznati na dubrovačkom području. Autorice otkrivaju kako su za majoliku *berettinu* karakteristične posude otvorenih formi (zdjelice, tanjuri) kod kojih se vanjšina ukrašavala isključivo plavom bojom dok se prema ukrasima unutrašnjosti razlikuje nekoliko vrsta *berettine* koje svjedoče o izvrsnim trgovačkim vezama Dubrovnika s gradovima na suprotnoj obali Jadrana od 15. do 17. stoljeća. Rad je obogaćen i slikovnim materijalom, tj. prikazom nađenih ulomaka raznih stilova, ukrasa i tipova *berettina* posuđa.

Sljedeći prilog je iz pera Valentine Zovko pod naslovom *Metode i tehnike komunikacije između vlasti i poslanika u pregovorima oko proširenja dubrovačkih granica* (21-49). Autorica se u izradi priloga koristila raznim izvorima kako bi pokazala da je teritorijalno širenje Dubrovnika krajem 14. i u 15. stoljeću nastalo kao rezultat pravovremenih primanja odgovarajućih informacija. Rad je popraćen i četirima prilozima: pismima poklisara Nikole de Goče i Vlahu de Georgio, Nikole de Resti, Benedikta de Gundula, Ivana de Gundula i Nikole de Georgio kao i odgovorima dubrovačkih vlasti.

Članak Relje Seferovića *Sveta godina 1550. u Dubrovniku: svetkovine, prijepori i pojedinci* (51-87) uvodi čitatelja u svijet crkvene povijesti. Autor u radu analizira obilježavanje Svete godine 1550. kojim je Vijeće umoljenih na sjednici održanoj 16. prosinca 1550. dopustilo slobodan ulazak u Grad svim dubrovačkim podanicima koji dođu radi svečanog bogoslužja na svetu obljetnicu. Sveta godina 1550. analizirana je kroz nekoliko pitanja: rasprave franjevacu i dominikanacu povodom tradicionalne papinske poslanice o podjeli oprosta, život dubrovačkih klerika, propovijedi u katedrali te odnos izabranih dubrovačkih intelektualaca svjetovne i crkvene provenijencije prema Graciji Mendes.

Prilog koji slijedi vodi čitatelja u život židovske zajednice u Dubrovačkoj Republici. Radi se o članku Vesne Miović *Prijevodni sefardskih ketuba Državnog arhiva u Dubrovniku* (89-130). Autorica je istražujući ketube (židovske bračne ugovore) u serijama *Diversa de Foris*, *Diversa Notariae* i *Libri Dotium Notariae* u Državnom arhivu u Dubrovniku upotpunila sliku o dubrovačkim židovskim obiteljima. Ketuba je kroz rabinske dopune supruzi jamčila veću zaštitu i pružala joj veću sigurnost u braku te je stoga rad vrijedan doprinos i za proučavanje povijest židovskih žena. Potrebno je istaknuti da je autorica u radu donijela popis izvornih primjeraka ketuba sklopljenih u Dubrovniku koje su dostupne na internetu, popis ketuba registriranih u Dubrovniku, ketube sklopljene u Splitu i Anconi te podatke iz ketuba registriranih u seriji *Libri Dotium Notariae*.

Rad koji slijedi iz pera je Rine Kralj-Brassard pod naslovom *Detta presvijetlog i preuzvišenog gospodina kneza: troškovi dvora u Dubrovniku od 16. do 19. stoljeća* (131-160). Kao što i sam naslov rada govori, autorica se u izradi priloga služila arhivskom serijom *Detta* iz Državnog arhiva u Dubrovniku kako bi pokazala godišnja i sezonska kretanja, strukturu i sadržaj troškova Dvora kneza koji su predstavljali sedminu ukupnih troškova Dubrovačke Republike. Autorica zaključuje kako su u razmatranom periodu troškovi Dvora rasli te kako ritam rasta nije bio jednak, a namirivali su se iz različitih izvora o čemu je odlučivao Senat. U prilogu je objavljena

mjesečna distribucija troškova Dvora kneza od 1543. do 1807. izražena u perperima te troškovi odjeće i opreme za pojedine zatvorenike.

Članak Vincija B. Lupisa *Dubrovački moćnik glave Sv. Stjepana Ugarskog u Stolnom Biogradu* (161-172) obrađuje moćnike glava iz riznice Dominikanskog samostana nastale u dubrovačkoj renesansnoj zlatarskoj radionici. Radi se o tri moćnika: glavama Sv. Stjepana, Sv. Luke i Svetih Kuzme i Damjana. Ipak, autor je u žarište svog istraživanja stavio moćnik glave sv. Stjepana koji je tijekom 18. stoljeća prenesen u Mađarsku, u Stolni Biograd. Članak je popraćen i ilustracijama spomenutih moćnika u koloru što doprinosi dodatnoj kvaliteti rada.

Sljedeći rad naslovljen *Venecija i Dubrovnik u vrijeme velikog potresa 1667. godine* (173-218) upoznaje čitatelja s jednim od najdramatičnijih trenutaka dubrovačke povijesti, tj. danima nakon velikog potresa 1667., a proizašao je iz pera dvojice autora, Lovre Kunčevića i Domagoja Madunića. Autori u radu analiziraju dubrovačke poteze nakon potresa, tj. diplomatske akcije Dubrovnika (obraćanje Rimu za pomoć), zatim mletačku strategiju prema Dubrovniku i njihovu inicijativu za ujedinjenjem dviju republika i njihovih plemstava, posjete generalnog providura Caterina Cornarija, te reakcije dubrovačkih vlasti o uniji s Mlecima.

Članak Simone Delić *Metafora ljepote grada Dubrovnika i Granade kao slika utjecaja pjesništva orijentalnog Drugog u hrvatskoj bugarštici Prijatelj Dubrovčanom i španjolskoj romanci Abenámara* (219-233) uvodi čitatelja u svijet pjesništva. Autorica u radu donosi komparativnu analizu dviju usmenih pjesama iz hrvatske i španjolske tradicije koje povezuje tipološki blisko poetiziranje povijesti (susret Križa i Polumjeseca) te lirski opis ljepote gradova Granade i Dubrovnika.

Prilog što slijedi iz pera je dvaju autora, Gorana Cvjetinovića i Nelle Lonze, naslovljen *Protutužbe u dubrovačkim kaznenim postupcima 18. stoljeća* (235-254) u kojem se na temelju istraživanja kriminaliteta i postupka pred Kaznenim sudom u Dubrovniku u 18. st. kojeg su proveli polaznici doktorskog studija «Povijest stanovništva» Sveučilišta u Dubrovniku pod vodstvom Nenada Vekarića i Nelle Lonze analizira nekoliko pitanja. Prvo od njih je pitanje učestalosti tuženika da ustaje tužbom protiv tužitelja, zatim pitanje krivnje i politike kažnjavanja, okolnosti podnošenja protutužbe, strategije tuženika kao i iskustvo tuženika pred sudom koje je uvelike utjecalo na to hoće li tuženik reagirati protutužbom.

Rad Lovorke Čoralčić i Maje Katušić *Peraštanin Josip Kolović Matikola – kapetan mletačkih ratnih brodova koncem 18. stoljeća* (255-289) nastao je kao rezultat istraživanja zbirke *Provveditori all'Armar* pohranjene u Državnom arhivu u Veneciji. Autorice su u žarište istraživanja stavili lik Josipa Kolovića Matikole, kapetana mletačkih ratnih brodova *Eolo* i *Fama* potkraj 18. stoljeća i analizu sastava posade na spomenutim brodovima. Posebna pažnja usmjerena je na pomorce koji su potjecali s istočnojadranske obale što doprinosi vrijednosti rada u produbljivanju saznanja o povijesti šireg područja istočnog Jadrana i njegovim vezama s Mletačkom Republikom. U prilogu rada objavljeni su dijelovi popisa sastava posade na oba ratna broda u vrijeme kada je njima zapovijedao Josip Kolović Matikola.

Sljedeći rad naslovljen *Antuninske kuće u gradu Dubrovniku prema popisu stanovništva iz 1817.* (291-315) proizašao je iz pera Ivane Lazarević. Autorica u radu opisuje prostorni smještaj kuća najbogatijeg građanskog sloja, pripadnika dubrovačke bratovštine antunina po gradskim sekcijama prema popisu stanovništva iz 1817. godine. Također se analizira i njihova pozicija u gradskom prestrukturiranju nakon potresa i utvrđuje je li raspored antuninskih kuća slijedio slične razvojne trendove kao i raspored vlasteoskih kuća.

Posljednji prilog objavljen u prvom ovogodišnjem broju Anala rad je dviju autorica, Irene Ipšić i Jasenke Maslek, naslovljen *Utjecaj pomorskog kapitala na razvoj poluotoka Pelješca* (317-337) u kojem se analizira uloga pomorskog kapitala koji je potaknuo mnoge društvene, gospodarske i demografske promjene na poluotoku Pelješcu. Njegova uloga razmatra se kroz nekoliko ključnih pitanja: otkupa od kmetskih odnosa, promjena u vlasničkoj i socijalnoj strukturi, te utjecaja na razvoj poljoprivredne proizvodnje.

Drugi broj započinje člankom Irene Bratičević *Pjesnička ostavština Ruđera Boškovića u Bancroft Library (Sveučilište California, Berkeley): katalog (339-474)* u kojem autorica nakon kraćih uvodnih napomena objavljuje katalog pjesničkih ostvarenja koja se čuvaju u američkoj Bancroft Library pod naslovom *Belles Lettres*, a čine ga nešto više od devet stotina zapisanih tekstova. Rad predstavlja vrijedan znanstveni doprinos jer se njime skreće pažnja na ostavštinu koja je kod nas do danas gotovo posve nepoznata.

Rad Ivana Madžara i Vlade Pavičića *Župa Orah – demografska obilježja u osvit 19. stoljeća (475-489)* vrijedan je prilog proučavanju povijesne demografije hrvatskih prostora. Autori na temelju Stanja duša župe Orah kod Vrgorca iz 1805. kojeg je sastavio don Marko Jelavić, a koji je pohranjen u Nadbiskupskom arhivu u Splitu analiziraju nekoliko pitanja: dobnu i spolnu strukturu stanovništva, broj i strukturu kućanstva, te brojnost pojedinih rodova.

Prilog što slijedi iz pera je dvaju autora Tanje Brešan i Josipa Galića pod nazivom *Sklonidbeni sustav imenica u Budmanijevom Grammatica della lingua serbo-croata (illirica) (499-520)*. Autori u radu analizom sklonidbenog sustava Budmanijeve gramatike iz dane 1867. razjašnjavaju njegovu ulogu u kodificiranju jezičnog standarda te pokazuju kako je Budmani pišući svoju gramatiku želio napisati djelo slijedeći novoštokavske inovacije i jezik koji su propisivali hrvatski vukovci, no ipak nije mogao zanemariti i ilirsku tradiciju koju je implementirao u djelo.

Članak Vincija B. Lupisa i Sanje Žaja Vrbice naslovljen *Prilog poznavanju prvih dubrovačkih slikarica (521-548)* uvodi čitatelja u povijest moderne umjetnosti u Dubrovniku opisujući rad i djelovanje nekoliko dubrovačkih slikarica krajem 19. i u prvim desetljećima 20. stoljeća. Radi se o pet slikarica: Domeniki (Dome) Suhor, Flori Jakšić, Jelki Bizzarro, Mercedes (Terezi) Ercegović i njezinoj sestri Zenaidi Bandur. Nakon kraćih biografskih podataka, autori opisuju njihov opus kao i pojedine karakteristike njihovog slikarstva. Rad je obogaćen i slikovnim priložima, tj. prikazima likovnih djela proučavanih slikarica.

U prilogu autorice Marije Benić Penava pod naslovom *Proizvodnja električne energije i prehrambena proizvodnja na dubrovačkom području do Drugog svjetskog rata (549-564)* iznose se podaci o počecima i radu malih industrijskih i manufakturnih poduzeća na dubrovačkom području od početka do kraja tridesetih 20. stoljeća. Autorica je posebnu pažnju posvetila razvoju prehrambenih pogona, pogonima za proizvodnju tjestenine, te tvornicama ribljih konzervi kao i elektrifikaciji Dubrovnika.

Rad Franka Miroševića *Velika župa Dubrava između Talijana, četnika i partizana 1942. godine (565-607)* vrijedan je prilog proučavanju hrvatske historiografije 20. stoljeća. Autor u žarište svog istraživanja stavlja prostor Velike župe Dubrava 1942. godine i njezin položaj u odnosu na vojne i političke subjekte koji su u to doba djelovali u toj teritorijalnoj upravnoj jedinici NDH (talijanske vojne komande, partizanski i četnički pokret).

Posljednji prilog objavljen u ovom svesku pod naslovom *Analiza sadržaja novinskih natpisa o kupoprodaji nekretnina u staroj gradskoj jezgri Dubrovnika (1995-2006)* (609-649) rad je Nives Vidak i Joška Sindika. Autori su u radu primjenom kvantitativne analize sadržaja tjednika *Dubrovački vjesnik* od 1. siječnja 1995. do 31. prosinca 2006. iznijeli rezultate vezane uz kupoprodaju nekretnina u staroj gradskoj jezgri Dubrovnika. Također su nastojali dobivene rezultate usporediti s kvalitativnom analizom iste problematike kako bi odredili okvirni opseg promjena.

Kako je i uobičajeno i ovaj svezak *Analiza* završava osvrtima i recenzijama recentnih historiografskih izdanja u nas i u inozemstvu.

Na kraju, potrebno je napomenuti kako je i ovim sveskom časopis *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* potvrdio svoju znanstvenu kvalitetu. Radovi objavljeni u njemu, popraćeni potpunim znanstvenim aparatom kao i brojnim ilustracijama u koloru, donose čitatelju nova saznanja iz dubrovačke prošlosti.

Branka Grbavac